

Waar duurzaam toerisme verwoestende verspilling wordt

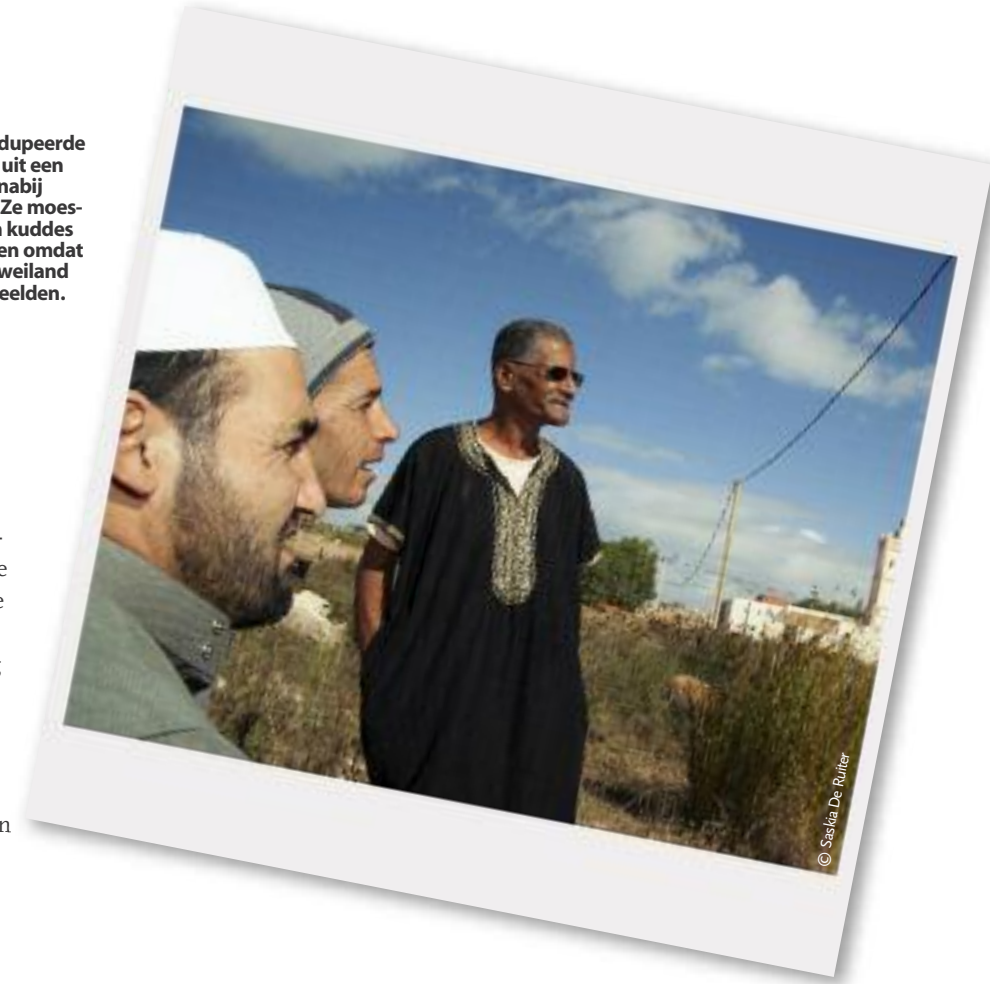
Een blauwe parel aan de Middellandse Zee

door BART SPELEERS beeld SASKIA DE RUITER

Marokko stampst in hoog tempo toeristenresorts uit de grond, gebouwd 'met respect voor mens en milieu'. Maar er is zware kritiek op de 'duurzame' badplaats Mediterrania Saïdia aan de Middellandse Zee. 'Stop met bouwen in natuurgebied.'

Drie gedupeerde boeren uit een dorpje nabij Saïdia. Ze moesten hun kuddes verkopen omdat ze hun weiland kwijtspelden.

Een groot zwembad omgeven door witte villa's en palmbomen, erboven een strakblauwe lucht. De afbeelding op het meterlange bord langs de weg van de stad Berkane naar badplaats Saïdia aan de Middellandse Zee ziet er veelbelovend uit. Dichter bij de badplaats wapperen tientallen Marokkaanse vlaggen fier aan torenhoge masten naast de pas geasfalteerde vierbaansweg. De toegang tot Saïdia, bijnaam 'De blauwe parel', is vorstelijk, met brede rotondes, palmbomen en hagelwitte villa's in strak aangelegde tuinen met veel gras en paarse bougainville. Het winkelcentrum, dat door moet gaan voor een Marokkaanse medina, bestaat uit vierkante betonnen gebouwtjes in aardetinten, waar exclusieve kledingboetiekjes, nachtclub Le Milliardaire en espressobarretjes met namen als Dolce&Caffe en Good Fellas elkaar afwisselen. Een brede boulevard leidt naar de jachthaven met tapasbars en visrestaurants met alcohol en on-Marokkaanse prijzen op de kaart.

De compleet nieuwe badplaats Saïdia, met drie golfbanen, negen hotels en duizenden flats en villa's, opende in 2009. Het toeristenresort is onderdeel van Plan Azur, een ambitieus project waarvoor de Marokkaanse overheid in 2000 zes zones aanwees waar luxeresorts zouden verrijzen, vijf aan de Atlantische kust en één aan de Middellandse Zee: het vlaggenschip Mediterrania Saïdia. Plan Azur valt onder 'Visie 2010', Marokko's toerismestrategie die als doel had om in het jaar 2010 jaarlijks tien miljoen toeristen naar het Noord-Afrikaanse land te trekken en 600.000 banen te scheppen. Het toerisme moest van koning Mohammed VI nationale prioriteit krijgen en zich op verantwoorde en duurzame wijze ontwikkelen, met respect voor het milieu en zo dat de lokale bevolking erbij betrokken wordt, staat te lezen in *The Moroccan Charter of Responsible Tourism* uit 2001.

'Stop met bouwen en los eerst de problemen op. Maar nee, de Marokkaanse overheid leert niet van haar fouten. Uiteindelijk zal Saïdia failliet gaan.'

ECOTERRORIST

Maar de kritiek op het "duurzame" Plan Azur barstte al snel los. Een van de felste tegenstanders is Najib Bachiri, voorzitter van de milieubeweging Homme et Environnement uit Berkane. Bij de bekendmaking van Plan Azur werden gouden bergen beloofd, vertelt Bachiri. Mediterrania Saïdia zou de regionale economie opstuwten, banen scheppen voor de arme lokale bevolking en ecologisch gebouwd worden. 'Hier zou het nieuwe paradijs verrijzen', snuift Bachiri.

De grootste fout van Plan Azur is volgens de milieuvrijwilliger dat Mediterrania Saïdia in een natuurgebied werd ingepland. Een moerasgebied rijk aan bos en duinen, met reptielen en 208 soorten vogels, waaronder flamingo's en lepelaars, en waar de lokale

bevolking al eeuwenlang haar schapen en geiten liet grazen. Bachiri stelde kritische vragen over de duurzaamheid van Plan Azur aan de lokale overheid, de Marokkaanse minister van Milieu en projectontwikkelaars, maar kreeg slechts 'vage antwoorden'. 'Ambtenaren en politici praatte de koning na over duurzaamheid en ecologie, maar eigenlijk weten zij niet waar ze het over hebben.' Bachiri bood de plannenmakers aan om mee te denken over het verantwoord bouwen van Saïdia, maar dat werd afgewezen. 'Ik werd weggezet als een fantast, als iemand die tegenwerkt, en dan ben je in Marokko al snel een terrorist.' Bachiri lacht. 'Een ecoterrorist.' Sindsdien wordt hij naar eigen zeggen geschaduwd, afgeluisterd en geregeld 's nachts van zijn bed gelicht door

de politie. 'Dan moet ik zonder aanklacht een nacht in de cel doorbrengen, in m'n pyjama.'

PLAN NOIR

Nu, veertien jaar na de presentatie van Plan Azur, wijst Bachiri op de boulevard van Saïdia aan wat er is gebeurd met het natuurgebied. 'Op de plek waar we nu staan, onder deze stenen, lagen de duinen. Daar rechts was het bos, totaal vernietigd. Het is nu een bos van cement.' En de paradijselijke entree van Saïdia? Dat is een façade, aldus Bachiri. Wie door de wijken van het resort wandelt, moet hem gelijk geven. De problemen liggen letterlijk op straat. Poeltjes met bruin water verspreiden een enorme stank tussen de bungalows. De riolering is volgens Homme et Environment ondeugdelijk aangelegd, de plastic rioolbuizen barsten geregeld open, waardoor ontlasting naar boven spoelt. Naast de golfbanen liggen meren van brak grondwater, dat door een onregelmatig watersysteem naar boven is gestuwd. In de zomer veroorzaakt het brakke water muggenplagen, die dan weer bestreden worden met pesticiden die de gezondheid van mens en dier bedreigen.

Het afvalwater van de toeristen werd tot voor kort geloosd in de rivier Moudaya, maar afgelopen zomer opende de koning een waterzuiveringsinstallatie, die dat probleem moest oplossen. Maar in september vond Homme et Environnement tal van dode vogels in de Moudaya, waar het 'schoone' water in terechtkwam. 'De installatie werkt niet goed', vertelt Bachiri. 'En het afvalwater is in het riool gemengd met zout water. Het 'gereinigde' water tast de habitat van vogels als de flamingo's aan en is te zout voor de boeren om hun grond te irrigeren. Voor de golfbanen wordt nu zoet drinkwater gebruikt. In Berkane en omgeving wordt sinds kort geregeld het water afgesloten, vanwege het tekort aan drinkwater.' Alles waar Homme et Environnement vooraf voor waarschuwde is precies zo uitgekomen, zucht Bachiri. 'Ik had zo graag onge-

lijk gekregen, maar helaas, Plan Azur is een Plan Noir.'

SPOOKSTAD

Dat het project Saïdia "zwart kleurde", had niet alleen met de milieuproblemen te maken. Het plan was opgesteld tijdens economische hoogtijdagen en de verwachting was dat Amerikanen en West-Europeanen hun portemonnee zouden trekken voor een tweede woning in Saïdia (kostprijs 150.000 tot 500.000 euro), maar de economische crisis greep om zich heen. Het Spaanse Fadesa, projectontwikkelaar van het eerste uur, ging failliet en liet half afgebouwde villa's en flats achter. Vervallen achter roestig hekwerk maken zij van Saïdia een spookstad. Daarnaast laten de Westerse pensionado's het resort links liggen, waardoor de badplaats tien maanden per jaar doodstil is. Hartje winter zijn de hotels gesloten en op de golfbanen is geen golfer te bekennen. In supermarkt Marjane loopt het personeel verveeld rond en pikken verdwaalde musjes in zakken meel en brood. 'Saïdia ligt inderdaad niet lekker in de markt', bevestigt de Nederlands-Marokkaanse makelaar Abdelbasset

De grootste fout van Plan Azur is volgens milieubeweging Homme et Environnement dat Mediterrania Saïdia in een natuurgebied werd ingepland.

Zaghdoud. 'Europeanen die er een woning hebben gekocht, zijn niet tevreden. Ze moeten jaren wachten op oplevering en de huizen vertonen nu al slijtage.' Potentiële kopers schrikken volgens hem van de leegstand. 'Een dode stad spreekt totaal niet aan.' Alleen in de zomer is de badplaats 'propvol', onder meer met Marokkanen uit Europa, maar dat is niet de doelgroep waar Marokko op mikt. 'Zij kopen niet, vinden de huizen te duur. Bovendien logeren ze vaak bij familie in de buurt van Saïdia.'

Volgens Zaghdoud hebben de initiatiefnemers van Mediterrania Saïdia 'niet zo goed nagedacht' toen ze het resort planden. 'Het is lukraak ergens neergezet zonder stil te staan bij bereikbaarheid, potentie of duurzame ontwikkeling.'

SCHAPEN VERKOCHT

Ontevredenheid ook onder de inwoners van het dorpje Charba, dat aan een van de toegangswegen naar Saïdia ligt. De families leven al generaties lang van hun schapen, die graasden in de wijde omtrek. Maar door de komst van de badplaats is er te weinig graasland voor de schapen, vertelt Mohamed, schaapherder uit Charba. Hij zit samen met een dorpsgenoot en de lokale imam op een paar keien aan de rand van het dorp. Zijn schapen zoeken op de kurkdroge bodem naar iets eetbaars. 'We zijn verjaagd van onze eigen grond, zonder compensatie', vertelt Mohamed. 'De helft van het dorp heeft zijn schapen verkocht en is weggetrokken. Ik heb nog schapen, maar moet eten voor ze bijkopen.' De herder mag met zijn kudde niet te dicht bij Saïdia komen, vertelt hij, anders wordt hij weggejaagd.

De inwoners van Charba en andere dorpen rond Saïdia waren banen beloofd, maar daar kwam ten slotte niet veel van terecht. Bij de aanvang van het project werden dorpsbewoners nog ingehuurd voor de bouw, tuinonderhoud of beveiliging, vaak voor lange, achttienurige werkdagen, en geregeld zonder uitbetaling. 'De werkgevers waren een soort maffia', vertelt de imam. 'Na een project beweerden ze dat ze failliet waren en geen geld meer voor salarissen hadden.' De imam beschuldigt de overheid

(boven) De "duurzame" badplaats Saïdia. (rechts) Najib Bachiri: 'Ik werd weggezet als een fantast, als iemand die tegenwerkt, en dan ben je in Marokko al snel een terrorist. Een ecoterrorist.'

van het 'uitroken' van de lokale bewoners. 'We mogen geen huizen meer bouwen of repareren. Het dak van het huis van mijn zoon is ingestort, maar van de autoriteiten mag hij het niet maken. Hij is noodgedwongen naar Berkane verhuisd, waar hij probeert als dagloner te werken.' Volgens de imam ziet Saïdia de dorpsbewoners als concurrent, omdat zij hun grond of huis aan toeristen zouden kunnen verkopen, waardoor het resort leeg blijft staan. Hoe nu verder met Saïdia? In 'Visie 2020',

de nieuwe toerismestrategie van Marokko, staat dat de Plan Azur-resorts een 'duurzame upgrade' krijgen, wederom met respect voor mens en milieu. Makelaar Abdelbasset Zaghdoud geeft het plan het voordeel van de twijfel. 'Ik zie dat er de laatste tijd onder druk van de overheid en het koningshuis wel wat is verbeterd. Saïdia wordt wat beter in de markt gezet, waardoor andere doelgroepen, bijvoorbeeld uit Oost-Europa, naar de badplaats komen. Maar of het allemaal gaat lukken met het resort, dat is de vraag.

Het heeft tijd nodig.' Najib Bachiri is ronduit somber. 'Bij Nador, op slechts zestig kilometer afstand, wordt gebouwd aan een nieuw 'duurzaam' resort, terwijl Saïdia leeg staat. Onbegrijpelijk, een déjà vu.' Ook in Saïdia wordt weer gebouwd op recent 'kaalgeschoren' stukken natuurgebied, vertelt Bachiri. Hij schudt zijn hoofd. 'Stop met bouwen en los eerst de problemen op. Maar nee, de Marokkaanse overheid leert niet van haar fouten. Uiteindelijk zal Saïdia failliet gaan.' ✨